

Nestandardni idiomi u javnoj komunikaciji

Miholjković, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:138249>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Jednopedmetni diplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Marija Miholjković

Nestandardni idiomi u javnoj komunikaciji

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Jednopedmetni diplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Marija Miholjković

Nestandardni idiomi u javnoj komunikaciji

Diplomski rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti, polje: filologija, grana: kroatistika

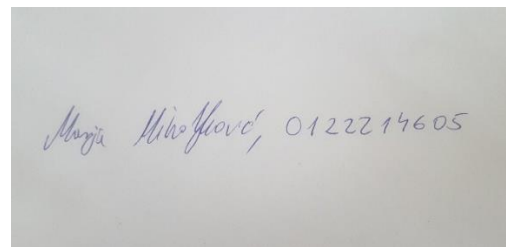
Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 20. kolovoza 2019.

A rectangular area containing a handwritten signature in blue ink, which reads "Maja Miholović", followed by the handwritten number "0122214605".

ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

1. UVOD	1
2. STANDARDNI JEZIK	2
2.1. POJAM STANDARDNOGA JEZIKA	2
2.2. PERIODIZACIJA POVIJESTI HRVATSKOGA JEZIKA	2
2.2.1. Prvo predstandardno razdoblje	2
2.2.2. Drugo predstandardno razdoblje	3
2.2.3. Treće predstandardno razdoblje	3
2.2.4. Prvo standardno razdoblje	3
2.2.5. Drugo standardno razdoblje	4
2.2.6. Treće standardno razdoblje.....	4
2.3. PROCES STANDARDIZACIJE JEZIKA	5
2.3.1. Tijek standardizacije jezika	5
2.4. PROPAST STANDARDNOGA JEZIKA.....	6
3. NESTANDARDNI IDIOMI	9
3.1. MJESNI GOVOR.....	9
3.2. SUPSTANDARDNI GOVORI	10
3.2.1. Žargon	11
3.3. DIJALEKT	13
3.4. VULGARIZMI.....	14
4. JAVNA KOMUNIKACIJA	15
4.1. OPĆENITO O JAVNOJ KOMUNIKACIJI.....	15
4.2. DOMENE JAVNE KOMUNIKACIJE	15
4.3. EKSPPLICITNE I IMPLICITNE SANKCIJE ZA KRŠENJE JEZIČNE NORME	16
4.3.1. Implicitne sankcije za kršenje jezične norme	16
4.3.2. Eksplicitne sankcije za kršenje jezične norme	17
5. PUBLICISTIČKI FUNKCIONALNI STIL	18
5.1. OSOBINE MEDIJA	18
5.2. PUBLICISTIČKI DISKURS	18
5.3. JEZIK I GOVOR U VERBALNIM PUBLICISTIČKIM OBLICIMA.....	19
6. NESTANDARDNI IDIOMI U JAVNOJ KOMUNIKACIJI.....	21
6.1. DIJALEKTIZMI	21
6.1.1. DIJALEKTIZMI ŠTOKAVSKOG NARJEČJA	21
6.1.2. DIJALEKTIZMI ČAKAVSKOGA NARJEČJA	26
6.1.3. DIJALEKTIZMI KAJKAVSKOGA NARJEČJA	28

6.2. ŽARGONIZMI.....	29
6.3.VULGARIZMI.....	31
7. ZAKLJUČAK	34
8. LITERATURA.....	35

SAŽETAK

U radu se objašnjava pojam standardnoga jezika, proces standardizacije jezika i donosi se periodizacija hrvatske jezične povijesti. Detaljno se raščlanjuju i objašnjavaju i nestandardni idiomi (mjesni govor, supstandardni govor, dijalektizmi i vulgarizmi). Osim standardnoga jezika i nestandardnih idioma, rad se bavi i javnom komunikacijom i njezinim ciljem. Objašnjene su i domene javne komunikacije i sankcije za kršenje normi. Budući da su se primjeri govora javne komunikacije uzimali iz medija, predstavljen je i publicistički funkcionalni stil. Na kraju se rada donose primjeri nestandardnih idioma zabilježeni u jednoj od medijskih grana, televizijskoj. Globalizacija koja je zahvatila cijeli svijet utjecala je na sužavanje normativnosti, a publicistički diskurs, kao najutjecajniji čimbenik razvoja jezične svijesti i kulture, ne bi smio sužavati normativnost i upravo bi on kao kreator jezika i govora trebao odgovarati zahtjevima normi standardnoga jezika.

Ključne riječi: nestandardni idiomi, javna komunikacija, žargon, vulgarizam, dijalektizam

1. UVOD

Jezik je sredstvo međuljudske komunikacije. On je posrednik između poruke, pošiljatelja i primatelja. Svakodnevno komuniciramo privatno, a često se nalazimo u situacijama u kojima bismo se trebali koristiti jezikom javne komunikacije.

Svjedoci smo brisanja razlika između javne i privatne komunikacije jer svakodnevno u javnoj komunikaciji susrećemo nestandardne idiome. Javnu bi komunikaciju trebao odlikovati standardni jezik i pridržavanje normi standardnoga jezika, bez upotrebe izraza koji ne pripadaju standardnom jeziku.

Međutim, u posljednje vrijeme žargonizmi, dijalektizmi i vulgarizmi prodiru u jezik medija, koji bi se, kao uzor, najstrože trebao pridržavati normi standardnoga jezika. Cilj je ovoga rada ispitati jesu li nestandardni idiomi prisutni u javnoj komunikaciji. Rad je podijeljen na pet cjelina.

U prvom će se dijelu govoriti o standardnom jeziku, od pojma standardnog jezika do standardizacije i razdoblja predstandardizacije i standardizacije. Drugi dio obuhvatit će nestandardne idiome kao što su mjesni govor, supstandardni govor, dijalekti i vulgarizmi. Treći dio pojašnjava javnu komunikaciju i njezin cilj. Četvrti dio predstavlja publicistički stil, njegove osobine, jezik i govor toga stila. U posljednjem se poglavlju donose primjeri nestandardnih idioma (žargonizama, dijalektizama i vulgarizama) prikupljenih iz televizijskih emisija.

2. STANDARDNI JEZIK

2.1. POJAM STANDARDNOGA JEZIKA

Standardni je jezik nadregionalan oblik jezika. Katičić standardni jezik definira kao autonoman vid jezika, svjesno normiran i polifunkcionalan, stabilan u prostoru i elastično stabilan u vremenu (prema Samardžija, 1999: 7). Pojam *polifunkcionalnost* znači da je jezik moguće upotrijebiti u različitim komunikacijskim situacijama. Autonomija se mjeri stupnjem nezavisnosti standardnoga jezika od utjecaja drugih idioma. *A elastična stabilnost obuhvaća i stalnost eksplicitne norme, koja samo na taj način može osigurati efikasnost komunikacije i u prostoru i u vremenu, i njezinu sposobnost da bude, u skladu s novim potrebama saobraćanja, promijenjena, odnosno podvrgnuta evaluaciji i rekonstrukciji* (Škiljan, 1988: 49).

Standardni je jezik nastao kao općekomunikacijsko sredstvo. On je izgrađen da bi mogao zadovoljiti sve komunikacijske potrebe svojih govornika bez obzira na njihove različitosti. Standardni je jezik alokalan te se po njemu ne prepoznaje iz kojega su kraja ljudi, nego kojim jezikom govore i kolikog su stupnja kultiviranosti (Frančić, Petrović, 2013: 46). On je iznad dijalekta, on je nadregionalan i općenacionalan. Da bi govornici iz bilo kojih dijelova Hrvatske mogli nesmetano međusobno komunicirati moraju ovladati standardnim jezikom i njegovim normama (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 27).

2.2. PERIODIZACIJA POVIJESTI HRVATSKOGA JEZIKA

Prema tradicionalnoj periodizaciji hrvatska se jezična povijest dijelila na dva razdoblja: razdoblje do hrvatskoga narodnog preporoda i razdoblje nakon hrvatskoga narodnog preporoda. Dalibor Brozović predlaže podjelu na šest razdoblja: tri predstandardna i tri razdoblja razvoja jezičnoga standarda (prema Bičanić i dr., 2013: 15–105).

2.2.1. Prvo predstandardno razdoblje

Prvo, najduže, razdoblje povijesti hrvatske pismenosti traje sedam stoljeća, od 9. stoljeća do kraja 15. stoljeća. Ono obuhvaća pismenost hrvatskoga srednjovjekovlja. Ta je pismenost trojezična (ostvaruje se na latinskome, staroslavenskome i hrvatskome jeziku) i tropismena (pisana je glagoljicom, hrvatskom ćirilicom i latinicom). Po tropismenosti i

trojezičnosti svoje pisane i književne tradicije Hrvati se razlikuju od svih ostalih europskih naroda (Bičanić i dr., 2013: 15–30).

2.2.2. Drugo predstandardno razdoblje

Ovo razdoblje obuhvaća 16. stoljeće, a obilježeno je burnim ratnim i političkim zbivanjima te migracijskim kretanjima prouzročenim osmanlijskim nadiranjem s istoka, pustošenjem hrvatskih krajeva i porobljivanjem stanovništva te teškim životnim prilikama koje su posljedica velikih davanja feudalnoj vlasteli. Zbog migracija dolazi do velikih promjena u razmještanju hrvatskih narječja i njihovih dijalekata: područje se čakavštine i kajkavštine smanjuje, a štokavština se širi (Bičanić i dr., 2013: 31–40).

2.2.3. Treće predstandardno razdoblje

Katolička obnova, postupno povlačenje Osmanlija iz Slavonije i dijela Dalmacije, zamiranje književnoga rada u dalmatinskim gradovima pod mletačkom upravom – neki su od važnih događaja 17. stoljeća i prve polovice 18. stoljeća. U 17. stoljeću konačno je riješeno pitanje općehrvatskoga pisma – latinica je pobijedila hrvatsku ćirilicu. Franjevci su svojom djelatnošću znatno pridonijeli uklanjanju dijalektnih razlika u pisanome jeziku i ujednačivanju hrvatskoga književnog jezika na području od Slavonije do mora. Na početku 17. stoljeća Hrvati dobivaju svoju prvu gramatiku. Autor joj je Bartol Kašić (Bičanić i dr., 2013: 41–54).

2.2.4. Prvo standardno razdoblje

Prvo standardno razdoblje traje od druge polovice 18. stoljeća do 30-ih godina 19. stoljeća, a hrvatski se književni jezik sastoji od dvaju pismenih jezika – novoštokavskoga i kajkavskoga. Oba su u procesu standardizacije. Prve novine u Hrvatskoj tiskane su u drugoj polovici 18. stoljeća – 1771. u Zagrebu izlaze novine *Ephemerides Zagrabenses* na latinskome jeziku. Prve hrvatske novine koje su izlazile isključivo na hrvatskome jeziku pokrenuo je Ljudevit Gaj. To su *Novine horvatske*. Pisane starom (kajkavskom) grafijom i kajkavštinom, počele su izlaziti 1835. (Bičanić i dr., 2013: 55–68).

2.2.5. Drugo standardno razdoblje

Drugo standardno razdoblje može se podijeliti u dva podrazdoblja:

- od 30-ih godina do polovice 19. stoljeća (obilježeno je hrvatskim narodnim preporodom i zbivanjima u vezi s njim)
- od polovice do kraja 19. stoljeća (obilježeno je sukobima pojedinih filoloških škola).

Osnovica općehrvatskoga standardnog jezika postaje novoštokavština, ukinuto je jekavsko-ikavsko dvojstvo u korist jekavskoga te usvojena novoštokavska sklonidba. Grafijskom reformom Ljudevita Gaja uspostavljen je jedinstveni općehrvatski grafijski sustav (Bičanić i dr., 2013: 69–88).

2.2.6. Treće standardno razdoblje

Treće razdoblje obuhvaća 20. stoljeće i početak 21. stoljeća, a dijeli se na pet (pod)razdoblja:

- ❖ Od 1901. do 1918.
- ❖ Od 1918. do travnja 1941.
- ❖ Od travnja 1941. do svibnja 1945.
- ❖ Od svibnja 1945. do proljeća 1990.
- ❖ Od proljeća 1990. do danas

Takva je podjela uvjetovana ključnim političkim događajima kao važnim prekretnicama i smjernicama u procesu jezične standardizacije. Nakon predradnji u posljednjemu desetljeću 19. stoljeća, u 20. su stoljeću postavljeni temelji suvremenom hrvatskom jezičnom standardu, hrvatski je jezik doveden do visokoga stupnja standardiziranosti te se, potkraj stoljeća, izborio za pravo na vlastiti naziv postavši „državnim“ jezikom.

Kako je položaj hrvatskoga jezika nakon Novosadskog dogovora bio sve nepovoljniji, raslo je i nezadovoljstvo Hrvata. U sklopu ustavne rasprave hrvatski intelektualci okupljeni oko Matice hrvatske i Društva književnika Hrvatske sastavili su *Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. Deklaracija je objavljena u tjedniku *Telegram* 17. ožujka 1967. Početak 70-ih godina obilježilo je hrvatsko proljeće (nacionalno osvještenje praćeno izraženom potrebom isticanja hrvatske jezične posebnosti) i odbacivanje Novosadskoga dogovora. Dolazi do bitnoga jezičnopolitičkog napretka u odnosu na prethodno stanje – protuunitaristički jezikoslovni smjer u Hrvatskoj ipak je pobijedio: u ustavne amandmane 1971. i u hrvatski Ustav

1974. ušao je naziv *hrvatski književni jezik*, pa se i udžbenici materinskoga jezika počinju objavljivati pod naslovima koji sadržavaju taj naziv (Bičanić i dr., 2013: 93–105).

2.3. PROCES STANDARDIZACIJE JEZIKA

Implicitna se norma u određenim uvjetima pretvara u eksplicitnu jezičnu normu te obvezuje veći broj govornika da se pridržavaju pravila u određenim komunikacijskim situacijama. Prilike u kojima govornici moraju primjenjivati eksplicitna pravila češće pripadaju sferi javnog komuniciranja. Viši stupanj eksplicitnosti predstavlja slučaj kada se jezična pravila fiksiraju i u pismenom obliku da bismo osigurali identičnost u vremenu i prostoru. Eksplicitnom propisivanju u principu podliježu oni dijelovi jezičnog sustava čiji elementi predstavljaju konačne skupove, poput fonološkog sustava, morfoloških i nekih sintaktičkih karakteristika idioma te nekih leksičkih obilježja. Kad pismeno fiksirana eksplicitna norma teži obuhvaćanju svih tih razina, s jedne strane, i kad njezina pravila u posve jednakom, dakle standardiziranom, obliku načelno vrijede za sve sudionike javne komunikaciju u određenom prostoru i vremenu, ona doseže svoj najviši stupanj, karakterističan za skoro sva moderna društva, standardni jezik. Proces njegova stvaranja naziva se standardizacijom jezika (Škiljan, 2000: 141).

Standardizacija je proces stvaranja eksplicitne norme u nekom društvu, u trenutku determiniranom ekonomskim, političkim i kulturno-historijskim razlozima, u kojem ono za takvom jezičnom normom osjeti potrebu. Proces standardizacije redovito je povezan s konstituiranjem modernih građanskih država i njihovih jedinstvenih tržišta roba i radne snage, a nerijetko ga prati i izričito jačanje svijesti o nacionalnom identitetu. Proizvod standardizacije je, dakako, standardizirani oblik nekog idioma ili standardni jezik (Škiljan, 1988: 46).

Standardni je jezik specifičan sociolekt s eksplicitnom normom, prilagođen je različitim oblicima javne komunikacije, *a posebno namijenjen upotrebi u državnoj upravi, školstvu, sredstvima masovnih komunikacija i djelomično, u literarnoj produkciji (Škiljan, 1988: 49).*

2.3.1. Tijek standardizacije jezika

Znanstvenici imaju različit pogled na proces standardizacije, a Radovanović kombinira veći broj različitih pristupa i navodi deset etapa od kojih se sastoji potpun proces standardizacije.

1. selekcija, odabir idioma na kojem će se standardni jezik zasnivati

2. deskripcija, lingvistički opis izabranog idioma
3. kodifikacija, stvaranje eksplicitnog popisa jezičnih jedinica i propisa o njihovim odnosima, uz prihvaćanje nekih, a odbacivanje drugih od opisanih oblika te stvaranje nekih novih
4. elaboracija, osposobljavanje kodificiranog idioma za različite funkcije u javnoj komunikaciji
5. akceptacija, službeno prihvaćanje tog idioma za sredstvo javne komunikacije
6. implementacija, ugrađivanje tog prihvaćanja u svijest govornika, sa svim posljedicama za njegov socijalni i komunikacijski status koje iz takva ugrađivanja proizlaze
7. ekspanzija, širenje i upotrebe standarda i svijesti o njemu među sve slojeve govornika
8. kultivacija, njegovanje i podržavanje eksplicitne norme
9. evaluacija, vrednovanje njezine učinkovitosti i funkcionalnosti
10. rekonstrukcija, prerađivanje standarda u skladu s novonastalim potrebama društva (prema Škiljan, 1988: 47).

2.4. PROPAST STANDARDNOGA JEZIKA

Bez obzira na to definiramo li jezik formalno – kao sustav znakova određen njihovim međusobnim odnosima ili ga poimamo u funkcionalnoj perspektivi – kao sredstvo međuljudske komunikacije, u suvremenoj se lingvistici gotovo bez izuzetka prihvaća tvrdnja da je za jezik karakteristična neka vrsta norme (Škiljan, 2000: 139).

Norma se standardnoga jezika bitno razlikuje od svake druge jezične norme. Standardni je jezik normom zahvaćen u znatno većem opsegu nego u bilo kojem drugom idiomu, jedino norma mjesnog govora *zahvaća gotovo sve jezične činjenice, ali je broj samih tih činjenica neizmjerljivo manji i one su same neusporedivo neraščlanjenijega i užega asortimana nego u standardnom jeziku* (Katičić, 1999: 141).

Standardni je jezik sustav, kao što su i mjesni govori sustavi. Za razliku od žargona i mjesnoga govora sustav je standardnog jezika uređen eksplicitnom normom, ima pravopis, gramatiku i rječnik. *Stoga standardni jezik svi moraju učiti, a služenje njime zahtijeva određeni napor* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 19).

Da bi čovjek ovladao standardnim jezikom mora se truditi sustavno njegovati i usavršavati govorne vještine, pravilno, jasno, sažeto, neprekidno i primjereno govoriti. Svoj govor svaki govornik standardnoga jezika, mora uskladiti s važećim pravopisom, gramatikom

i leksikom. *Puno je čimbenika koji utječu na (ne)pravilnost govora, npr. neprimjerena nastava hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama, nepravilan i nedovoljno kultiviran govor nastavnika ostalih predmeta, česte nedopustive pogreške u sredstvima javnoga priopćavanja, pogrešne lektorske intervencije, unošenje supstandardnih elemenata tamo gdje im nije mjesto, elementarna nepismenost koja se susreće na svakome koraku* (Frančić, Petrović, 2013: 267).

Svi ti čimbenici ne smiju biti izgovor za nepoznavanje i neovladavanje standardnim jezikom, jedinim općekomunikacijskim sredstvom. Stručnjaci za jezik postavljaju norme standardnom jeziku i skrbe o njemu i njegovoj uporabi.

U novije je vrijeme normiranje i upotreba standardnoga jezika postala nepopularna, tvrdi Katičić (1999: 114), jer nastavnici materinskoga jezika u svom djelovanju nailaze na otpor, npr. učenje jezika u programu srednjih škola svedeno je na minimum, a program često i onemogućuje gramatičku nastavu. Učenici bez poznavanja gramatike standardnoga jezika ne mogu razumjeti smisao normi i svjesno ih se pridržavati. Ako u školi ne ovladaju gramatikom, mala je vjerojatnost da će se tijekom života igdje više susretati s normama standardnoga jezika pa nas ne treba čuditi činjenica da se u javnosti osjeća otpor prema normiranju standardnoga jezika.

Uvijek se opet nalaze ljudi koji u štampi i na drugim javnim tribinama ustaju protiv utvrđenih norma književnoga jezika i u ime jezičnoga razvoja i potreba suvremenoga doba osporavaju vrijednost normiranju književnoga jezika i poštivanju jednom utvrđenih norma (Katičić, 1999: 114). Budući da pisana riječ zahtijeva više pažnje i brige, gramatike i radovi o jeziku koriste isključivo pisanu riječ, a govorenom jeziku ne daje se ne nikakva pozornost. Vrlo mala pozornost usmjerena je na usmeni izričaj na propovjedaonici, u skupštini i na sudu, a gotovo nikakva na svakodnevni govor (Van der Horst, 2016: 77).

Van der Horst (2016: 2–3) također upozorava na zabrinjavajuću činjenicu odnosa prema jeziku, vladanje i stav prema njemu. Svjestan je toga da ne propada jezik već odnos prema jeziku. Ljudi posežu za engleskim riječima, ne vodi se briga o jezičnim normama ni u školi.

Iako ljudi učeći gramatiku i pravopis trebaju ovladati standardnim jezikom i njime se služiti u javnoj komunikaciji, mnogi u javnu komunikaciju unose elemente nestandardnih idioma pa Milroy naglašava *da se usprkos proširenoj ideji o postojanju jasno definiranoga standardnog dijalekta – potpuna jezična standardizacija nikada ne može postići (osim u mrtvom jeziku) pa je prikladnije govoriti o standardizaciji kao ideologiji, a o standardnome dijalektu kao o ideji (a ne kao o realnome entitetu), tj. kao o skupu apstraktnih normi s kojim se stvarna upotreba usklađena u većoj ili manjoj mjeri* (prema Starčević, 2016: 71). Standardni jezik bez nestandardnih idioma ostaje tek ideologija jer on u upotrebi ne postoji. O standardnom

jeziku kao idealu govori i Van der Horst (2016: 218) kada kaže da je on ideal kodificiran u rječnicima, gramatikama i pravopisima. Standardni je jezik dio stvarnosti tek u mjeri u kojoj se pismeni dio stanovništva drži normi i pravila standardnoga jezika. Van der Horst napominje da je između 1870. i 1970. postojala i izgovorna norma uz pisanu.

U povijesti je bilo važno vladanje standardnim jezikom, i pismeno i usmeno, da bi se ostvario društveni napredak. Ljudi su bez posebne motivacije težili ovladavanju standardnim jezikom. *Dobro vladanje jezikom nije više tako važna društvena propusnica kao prije. Služeći se nestandardnim jezičnim inačicama također se može postići uspjeh. Ili, drukčije rečeno: uspjeh je postao ovisan o drukčijim faktorima; nečija jezična uporaba nije više jedan od njih. Jezik je izgubio na važnosti* (Van der Horst, 2016: 196).

Svaka novina koja imalo drži do sebe trebala bi poštivati standardni pravopis, u većoj ili manjoj mjeri. Istodobno postoji sve više tekstova u kojima se pravopis ne poštuje, ili se puno manje poštuje, počevši od pismenog sastavka u školi pa do e-mail poruka i brbljaonica. *Čini se da i samo održavanje tradicionalnih pravopisnih normi postaje sve teže. I u pisanom je jeziku, dakle, standardna norma na izmaku. A i ovdje vrijedi, jednako kao i kad je riječ o govorenom jeziku, da nije riječ o budućim zbivanjima, nego o nečemu što se već događa* (Van der Horst, 2016: 219).

Hrvatski se standardni jezik temelji na dijelu štokavskoga narječja. Mnogi standardni jezik poistovjećuju sa štokavskim narječjem i smatraju da govornici štokavskoga narječja ne trebaju učiti standardni jezik. *Standardni se jezik ne smije poistovjećivati sa štokavskim narječjem jer mu je ono samo osnovica. Nadgradnja, koja dolazi na osnovu, temelji se na tronarječnoj, kajkavsko-čakavsko-štokavskoj baštini i njezinim vrijednostima* (Frančić, Petrović, 2013: 46).

3. NESTANDARDNI IDIOMI

Standardni je jezik višefunkcionalan. Znači da je njegova funkcija višestruka te se on u skladu s potrebama raslojava na funkcionalne stilove. Funkcionalni su stilovi hrvatskoga jezika književnoumjetnički, razgovorni, publicistički, administrativni i znanstveni stil.

Publicistički, administrativni i znanstveni funkcionalni stil najvećim se dijelom ostvaruju na standardnome jeziku. Razgovorni se funkcionalni stil najvećim dijelom ostvaruje na dijalektu ili žargonu, ali je moguć i njegov ostvaraj na standardnome jeziku (Bičanić i dr., 2013: 134). Razgovorni je jezik neka vrsta regionalnog standarda, a razgovorni je stil nadregionalan jer ima funkciju standardnoga jezika (Granić, 1999: 272).

Razgovorni funkcionalni stil služi za potrebe svakodnevnoga sporazumijevanja. Ovaj stil odlikuje komunikacijska spontanost i nepripremljenost, prirodnost. U njemu su česti ekspresivni i emocionalno obojeni izrazi, nerijetko je upotpunjen izvanjezičnim načinima komuniciranja, gestama i mimikom. U razgovornome stilu česte su poštapalice koje popunjavaju stanku u govoru, vrijeme potrebno za razmišljanje ili prikrivaju zbunjenost ili prestrašenost govornika. U razgovoru se često mogu čuti i dijalektizmi, vulgarizmi, žargonizmi i barbarizmi (Mihaljević, 2015: 117).

Nazivom hrvatski jezik obuhvaćamo sve njegove ostvaraje od najranijih vremena do danas i na svim područjima na kojima Hrvati žive. Hrvatski jezik obuhvaća mjesne govore, skupine govora, poddijalekte, dijalekte, narječja, gradske govore, žargone i hrvatski standardni jezik (Bičanić i dr., 2013: 129).

3.1. MJESNI GOVOR

Mjesni je govor govor jednoga sela ili skupine uže povezanih sela, a pripada jednomu od triju hrvatskih narječja – kajkavskom, čakavskom ili štokavskom. Mjesni se govor naziva još i organskim idiomom. Organskim idiomom ili mjesnim govorom u jezikoslovlju se naziva idiom koji služi kao komunikacijski kod određene zatvorene i homogene etničke zajednice, tj. govor konkretnog sela ili skupine uže povezanih sela, odnosno zaselaka (Samardžija, 1999: 6).

Svim je govornicima prirodno govoriti organskim idiomom i upotreba se organskog idioma ne treba zabranjivati. *Potiranje organskog idioma znak je govorne nenormalnosti i socijalne neprilagođenosti, simptom mentalne nezdravosti. Na govorenje organskim idiomom svatko ima početno i temeljno pravo, kao pravo na egzistenciju. I ako treba dopustiti da se*

čovjeku u govoru išta smije oduzeti, onda je posljednje što se smije i može: govorenje organskim idiomom (Frančić, Petrović, 2013: 45–46).

3.2. SUPSTANDARDNI GOVORI

Granica između supstandarda i niže rangiranih sociolekata i dijalekata prije je intuitivno nego jasno određena (Granić, 1999: 272). Gradski govori ili supstandardni idiomi vezani su uz urbanu sredinu. Supstandardni govori obuhvaćaju gradske govore i žargone. Te su sastavnice supstandardnih govora obojene obilježjem kojega hrvatskog narječja i elementima stranoga jezika – danas najviše engleskoga.

Od standardnoga jezika žargon se najviše razlikuje rječnikom, dok su razlike drugih jezičnih razina gotovo zanemarive.

Treba znati da je žargon mladih pojava koja se ne može izbjeći, koja može osiromašiti, ali i obogatiti jezičnu kulturu. Treba znati gdje je mjesto žargonu. Svakako mu nema mjesta u poslovnim razgovorima i pismima, u znanstvenim, stručnim, ozbiljnim raspravama i studijama (ukoliko on sam nije njihovim predmetom) – pa ni u nastavi – gdje učenicima valja dati uzoran jezik koji će nasljedovati (Frančić, Petrović, 2013: 46).

Gradski se idiom najčešće izjednačava s razgovornim jezikom. Gradski idiom prisutan je u javnoj komunikaciji i projekcija je višedimenzionalnog lingvističkog prostora. Iako eksplicitna norma pretpostavlja jednodimenzionalnost prostora javne komunikacije, javna je komunikacija također višedimenzionalan fenomen (Granić, 1999: 273). Ono što razlikuje gradski idiom u odnosu na sve ostale idiome istoga ranga jest melodija i akcent. Osim toga, svaki gradski idiom ima temeljnu autentičnu strukturu po kojoj je specifičan. Gradski idiom nije imun na utjecaje narječja pa po elementima dijalektnoga (intonaciji, akcentu, dakle prozodijskim sredstvima) možemo prepoznati pripadnost nekog socijalnog stratuma jednom ili drugom gradskom idiomu (Granić, 1999: 274).

Gradski je govor veoma složen idiom. Leksički je i stilski višeslojan, a u gramatičkoj strukturi raznolik. Gradski je govor nastao kao posljedica prelijevanja i preplitanja jezičnih pojava s nejezičnima uslijed naglog rasta veličine i uloge gradova u društvu. *Prožimanjem regionalnih, odnosno dijalektnih obilježja s elementima standardnog jezika i pod utjecajem društvenih čimbenika, u uvjetima snažne urbanizacije, nastaju govori u kojima se potiskuju manje prestižne ruralne govorne osobine te ih zamjenjuju inovativne. Tako prilagodba jezika potrebama urbane kulture, odnosno sposobnost jezika da prati promjene u društvenom životu*

govorne zajednice koja se njime koristi najčešće podrazumijeva otvaranje prema utjecajima prestižnih stranih jezika te aktiviranje vlastitih izražajnih mogućnosti što pridonosi brzini i lakoći komunikacije (Kuna, Mikić Čolić, 2016: 133–134).

Hijerarhija gradskih idioma pokazuje da idiomi velikih gradova više utječu na eksplicitnu normu od idioma manjih gradova pa gradski idiomi često funkcioniraju kao eksplicitna norma. Veliki gradovi jaka su sveučilišna, kulturna, administrativna, gospodarska i politička središta u kojima se nalaze i vrlo utjecajna sredstva masovnih komunikacija (Granić, 1999: 275).

3.2.1. Žargon

U hrvatskom se jeziku najčešće upotrebljava termin *žargon*, ali ga često zamjenjuju i termini *sleng* ili *šatrovački*. Mišljenja se lingvisti o tom nazivlju razlikuju. Neki lingvisti poistovjećuju pojmove sleng i žargon te smatraju da je šatrovački samo jedan dio slenga, odnosno žargona, drugi opet smatraju da žargon obuhvaća široki raspon društvenih narječja, od slenga preko niza strukovnih žargona do općeg omladinskog žargona, a treći izjednačuju pojmove šatra, argo, žargon i slang, smatrajući ih sinonimima (Mirošničenko, 2014: 2). *Bez obzira kojim se terminom služili autori uglavnom misle na istu jezičnu pojavu pa bi se u tom smislu ta tri termina mogla donekle smatrati sinonimima* (Muhvić-Dimanovski, 2002: 76).

Žargoni su govori pojedinih užih skupina (dobnih, profesionalnih i sl.). Urbanu sredinu karakterizira prisutnost skeptičnih stavova prema tradiciji i normama te potreba za razbijanjem uvriježenih obrazaca, što se na svojevrsan način može postići upravo žargonom (Mirošničenko, 2014: 7). Iako postoje različite definicije žargona, sve se svode na nekoliko temeljnih činjenica: riječ je o posebnom jeziku pojedinih skupina, a tim se jezikom govornici služe svakodnevno (Muhvić-Dimanovski, 2002: 76). U praksi su žargoni hrvatskog jezika obojeni izrazitim obilježjem kojeg narječja (zagrebački, splitski žargon), elementima stranog jezika – danas najviše engleskoga – i imaju mnogo novotvorenica. Posebnost je žargona i njegova sinonimičnost, tj. upotreba različitih naziva za isti pojam. Žargon je i semantički polivalentan, tj. jedan izraz može imati više značenja. Riječi koje se pojavljuju u žargonu nazivaju se žargonizmi (Francić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 16).

Žargon je dio posve neobvezatne komunikacije pojedine skupine i trebao bi se ostvarivati samo u govoru ili u privatnoj, neobvezatnoj prepisci (privatnim bilješkama, pismima, e-porukama, SMS-ovima) (Bičanić i dr., 2013: 133).

Žargonom se njegovi govornici koriste za komunikaciju unutar grupe, dok se s onima koji ne pripadaju grupi biraju formalniji načini komuniciranja. Njime se pokazuje da govornik i sugovornik imaju prijateljski odnos te se postiže brz i osoban način komuniciranja. Na taj se način iskazuje i identitet govornika, tj. njegova pripadnost određenoj grupi (Mirošničenko, 2014: 9).

Žargon nastaje spontano, iz ljudske potrebe za korištenjem nekonvencionalnih elemenata u jeziku. Prisutan je u svakom ljudskom jeziku i svakom vremenu. On predstavlja svojevrsan bunt, otpor, i prema jezičnom standardu, i prema izvanjezičnoj stvarnosti. Žargon često neutralne riječi u govoru zamjenjuje jačima, oštrijima, uvredljivijima što se u lingvistici naziva disfemizam. U žargonu se upotrebljava i ironija te humor, a nerijetko je prisutan i cinizam. Upravo zbog upotrebe cinizma, žargon se promatra kao nepristojan i ne uvijek prihvatljiv način komunikacije, iako ironija nije uvijek pejorativna. Obilježje žargona je i njegova slikovitost te gruba i vulgarna ekspresivnost. Upravo iz toga razloga česti su metaforični izrazi, ali i metonimijski kao i sinegdoha (Mirošničenko, 2014: 6).

Kao i svaki drugi govor i žargon ima svoje osobine. Muhvić-Dimanovski (2006: 76–78) ističe osobine žargona koje ga čine posebnim u odnosu na druge pojave u hrvatskom jeziku:

- brzo zastarijevanje – leksik žargona je najviše podložan promjenama, odnosno u jezičnoj upotrebi prestaje biti aktualan mnogo brže od drugih leksičkih elemenata
- upotreba žargona u usmenoj komunikaciji – u pisanom se jeziku žargoni upotrebljavaju da bi preslikali govornu komunikaciju u pisani medij
- generacijska ograničenost žargona – žargone upotrebljava određena generacija, ti su žargoni poznati samo njoj i ta ih generacija upotrebljava u određenom razdoblju
- lokalna ograničenost žargona – žargoni mogu biti poznati samo određenoj društvenoj skupini pa možemo govoriti o lokalnoj ograničenosti žargona

Najvažnija je uloga slenga uspostavljanje grupnog identiteta i označavanje granica neke grupe. Slengom grupa razvija posebnu povezanost, a ta grupa mora biti vrlo velika, u stalnom dodiru s dominantnom kulturom ili vrlo mala s izrazito povezanim članovima koji su odvojeni od te dominantne kulture (Mirošničenko, 2014: 9).

3.3. DIJALEKT

Narječja su idiomi najvišega ranga u dijalektologiji. Hrvatske narodne govore dijelimo na tri narječja, čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Svako se od navedenih narječja opet dijeli na dijalekte.

Svi se hrvatski dijalektolozi slažu da se hrvatski narodni govori sastoje od triju narječja koja su dobila ime po upitno-odnosnoj zamjenici kaj, ča i što. Svi oni nemaju iste kriterije u podjeli narječja na dijalekte. Neki dijalektolozi u nazivima daju prednost zemljopisnim odrednicama, a neki jezičnim, a neki kombiniraju zemljopisne i jezične odrednice u nazivima (Kolenić, 2015: 20).

Dijalekti su kajkavskoga narječja: zagorsko-međimurski dijalekt, križevačko-podravski dijalekt, turopoljsko-posavski dijalekt, prigorski dijalekt, goranski dijalekt i donjosutlanski dijalekt.

Dijalekti su čakavskoga narječja: sjevernočakavski dijalekt, srednjočakavski dijalekt, južnočakavski dijalekt, lastovski dijalekt, buzetski dijalekt i jugozapadni istarski dijalekt.

Dijalekti su štokavskoga narječja: slavonski (arhaično šćakavski) dijalekt, novoštokavski ikavski (zapadni) dijalekt, istočnobosanski (ijekavskošćakavski) dijalekt, novoštokavski ijekavski (istočnohercegovačko-krajiški) dijalekt, zetski (arhaični ijekavski) dijalekt i novoštokavski ekavski (vojvođansko-kolubarski) dijalekt.

Dijalektizmi su leksemi značajni za cijelo područje jednoga narječja. Dijalekt je podsustav jezika s izrazitim fonološkim, morfološkim, sintaktičkim i semantičkim odstupanjima, a ta se odstupanja definiraju pomoću određenih kriterija. Postoji nekoliko vrsta dijalektizama (Samardžija, 1995: 58–59):

- fonološki dijalektizmi – razlikuju se fonemskim sastavom ili prozodijskim značajkama od standardnog jezika
- morfološki dijalektizmi – oni koji se razlikuju po gramatičkom rodu ili običnim nastavcima od standardnog jezika
- tvorbeni dijalektizmi – oni koji se od književne riječi razlikuju tvorbenim sredstvom
- potpuni leksički dijalektizmi – oni koji se svojim izrazom razlikuju od standardnog jezika
- leksičko-semantički dijalektizmi – riječi koje postoje i u standardnome jeziku, ali s drugim značenjem
- etnografski dijalektizmi – pojmovi karakteristični za neki kraj

3.4. VULGARIZMI

Vulgarizam je nepristojni izraz u govoru i jeziku. Naziv vulgarizam dolazi od latinske riječi *vulgus* što znači svjetina, prosti puk. Psovka je uvredljiva riječ, sintagma ili rečenica i nije prihvaćena u društvu koje se drži pravila o lijepom ponašanju. Korištenje psovke u društvu smatra se nepristojnim i neprikladnim. U razgovornom se jeziku psovka rabi za izražavanje ljutnje, iznenađenosti, bijesa, no katkada i kao izraz zadovoljstva i sreće. Opačić (2014: 161–162) navodi da je danas sve više ljudi koji psovku prestaju shvaćati kao psovku i koji ju, u svom siromašnom rječniku, izriču kao poštapalicu ili zamjenu za mnoge druge riječi. Zamjena standardnih riječi psovkom pokazatelj je mentalne lijenosti izvornih govornika i gubitka leksika.

4. JAVNA KOMUNIKACIJA

4.1. OPĆENITO O JAVNOJ KOMUNIKACIJI

Riječ komunicirati dolazi od latinske riječi *communicatio*, *communicare* što znači komunicirati. Komunikacija može biti javna i privatna. Javna je komunikacija ona koja se ostvaruje u području javnosti, a karakteristična je za sva ljudska društva. Ona podrazumijeva svaku komunikaciju jezikom koja izmiče spontanoj upotrebi jezika u vlastitoj jezičnoj zajednici (Badurina, 2001: 57). Ipak, javna komunikacija kao temeljni društveni fenomen, razlikuje se od privatne komunikacije, ne toliko prema sadržaju i obliku jezičnih poruka, već najviše prema ulogama i statusu sudionika komunikacije u nekom društvu (Škiljan, 2000: 22). *Lingvistika javne komunikacije disciplina je kontekstualne lingvistike koja proučava domenu javnog komuniciranja, određenu javnim karakterom uloge i statusa sudionika komunikacijskog akta i adekvatnim odabirom komunikacijskih kanala i sadržaja, modalitete pojavljivanja jezika i jezičnih poruka u njoj, te međusobne interakcije jezične djelatnosti i njezina konteksta* (Škiljan, 2000: 36).

4.2. DOMENE JAVNE KOMUNIKACIJE

Cilj je čovjekove komunikacije prijenos poruke drugom/drugim članovima zajednice. Čovjek želi priopćiti vlastite misli i osjećaje, obrazložiti svoje prijedloge i ideje, dogovoriti zajedničke aktivnosti, uvjeriti nekoga u ispravnost vlastitih stavova. Da bi komunikacija bila uspješna onaj koji želi prenijeti poruku mora točno, jasno, potpuno i precizno obavijestiti, obrazložiti i uvjeriti svoje sugovornike u ono o čemu govori (Frančić, Petrović, 2013: 266).

Da bi se komunikacija smatrala uspješnom slušatelj mora prepoznati namjeru govornika. Komunikacija je uspješna jedino ako slušatelj uspije prepoznati namjeru govornika, jer su komunikativne namjere one namjere čije ispunjenje ovisi o prepoznavanju tih namjera. Metafore mogu igrati važnu ulogu u procesu komunikacije, ističu određenu dimenziju stvarnosti, a prikrivaju neku drugu dimenziju. Metafore nas mogu poticati na djelovanje u onom smjeru u kojem onaj koji upotrebljava metaforu želi (Čulić, 1999: 154).

Teorijsko promišljanje o jeziku u javnom obraćanju proučava se vrlo rano u Grčkoj, a već Aristotel oblikuje neku vrstu teorije javnog komuniciranja. *U aristotelovskom se modelu, u principu još uvijek primjenljivom, razlikuju tri velike domene javne komunikacije – retorička*

domena, poetska domena i logička domena, a njihovi se karakteristični diskursi međusobno razlikuju i po tipovima argumentacije koja se u njima upotrebljava i, djelomično, po jezičnim i komunikacijskim pravilima kojima se podvrgavaju (Škiljan, 2000: 95).

Retoričkoj domeni pripada diskurs politike, administracije i prava, a ovoj domeni možemo pridružiti i diskurs medija kao posrednika u ostvarivanju temeljne funkcije – konstituiranju javnosti i uređenju socijalno relevantnih odnosa u društvu.

U poetskoj se domeni pojavljuje poetski diskurs, a u logičkoj diskurs obrazovanja i znanosti. Religijski je diskurs negdje između tih dviju domena jer služi za prenošenje spoznaja o čovjekovu svijetu i tako utječe na oblikovanje ljudskih zajednica (Škiljan, 2000: 95–96). U znanosti i obrazovanju, logičkoj domeni javne komunikacije, komunikacijski su kolektivi formirani uglavnom kao profesionalne grupe s obaveznim sudjelovanjem u javnoj komunikaciji (Škiljan, 2000: 114).

Javna komunikacija i politički je uvjetovana jer se u državama – nacijama želi postići jednakost i sloboda svih građana. Građani će svoju jednakost ostvarivati i u komunikacijskom aspektu jer će svi imati zajednički idiom javne komunikacije. Svoje ideološko opravdanje uvođenje jednog i jedinstvenog jezika javne komunikacije pronalazi upravo u jednakosti svih građana koja mora obuhvaćati i njihovu mogućnost da pod jednakim uvjetima aktivno i pasivno sudjeluju u artikuliranju zajedničkih interesa u domeni javnosti (Škiljan, 2000: 125).

4.3. EKSPPLICITNE I IMPLICITNE SANKCIJE ZA KRŠENJE JEZIČNE NORME

4.3.1. Implicitne sankcije za kršenje jezične norme

Da bi učinkovito sudjelovao u jezičnoj komunikaciji, pojedinac mora ovladati jezičnom normom, komunikacijskom i pragmatičkom normom u onom opsegu koji mu je neophodan da ostvari svoje socijalno relevantne statuse i uloge. Govornik jednostavno može ne poznavati normu i upravo ju tim činom kršiti, a narušavanjem normi pojedinac može pokazati i svoje neslaganje s društvenim konvencijama uopće i s regulacijom komunikacije posebno (Škiljan, 2000: 146). Postavlja se pitanje što se može dogoditi onima koji u javnoj komunikaciji griješe u izgovoru, pravopisu, padežu, sintaktičkoj konstrukciji ili izboru riječi? Samim tim što pošiljatelj poruke odstupa od očekivane jezične realizacije, on skreće pozornost primatelja poruke na grešku te proizvodi buku u kanalu koja umanjuje učinkovitost poruke.

Opći je idiom javne komunikacije standardni jezik. Pošiljatelju bi najvažnije u komunikacijskom procesu trebalo biti da poruka stigne do primatelja neoštećena pa se ta implicitna sankcija smatra težom što je poruka oštećenija. Ako pošiljatelj poruke primjeni neke druge norme, npr. dijalektalne, primatelj će poruku iščitati kao nepripadanje govornicima koji su ovladali standardnim jezikom, a to u načelu znači i nepripadanje određenom društvenom sloju i *neosposobljenost za obavljanje izvjesnih društvenih statusa i uloga: drugim riječima, ono može dovesti i do socijalne diskvalifikacije sudionika komunikacijskog akta, pa čak i do – u krajnjoj konsekvenciji – njegova isključivanja iz kanala javnog komuniciranja* (Škiljan, 2000: 156–166).

4.3.2. Eksplicitne sankcije za kršenje jezične norme

Osim implicitnih formi, sankcije za kršenje jezičnih normi katkada mogu biti i eksplicitne. U obrazovnom procesu postoje ocjene, a ponavljane i teške greške rezultiraju negativnim ocjenama (Škiljan, 2000: 157).

5. PUBLICISTIČKI FUNKCIONALNI STIL

Publicistički je stil najsloženiji funkcionalni stil hrvatskoga standardnoga jezika (Silić, 2006: 75). Jezik je publicistike, bilo da je riječ o njegovu pisanom ili govornom očitovanju, nužno posredovan medijem.

5.1. OSOBINE MEDIJA

Riječ medij dolazi od latinske imenice *medium*, osnovno joj je značenje ‘sredina, polovina’. Medij je sredstvo prenošenja obavijesti, odnosno posrednik kojim se poruke materijalizira unutar komunikacijskog procesa. Temeljna je funkcija medija oblikovanje javnosti (Škiljan, 2000: 79). Mediji poruke koje su nastale u drugim diskursima javne komunikacije prenose širokom krugu primatelja, ali ih prilagođavaju jezičnim i komunikacijskim mogućnostima primatelja.

Razlikujemo četiri medijske grane: tisak, radio, televiziju i internet. Iako se te medijske grane dosta razlikuju, ipak imaju dosta toga zajedničkog, zajednički im je jezik, odnosno riječ organizirana u tekst (Lipovčan, 2006: 21).

Silić (2006: 80), osim informativne funkcije medija, navodi još šest funkcija medija: propagandna funkcija, popularizatorska funkcija, prosvjetiteljska funkcija, agitativna funkcija, pedagoška funkcija i zabavna funkcija.

Zadaća je medija obavještavanje o suvremenim zbivanjima, širenje učenja o društvu, kulturi, politici, vjeri, rad na pridobivanju ljudi za kakvu djelatnost, prosvjećivanje i poučavanje te odgajanje i zabavljanje.

5.2. PUBLICISTIČKI DISKURS

Od svih je oblika javne komunikacije publicistički diskurs najutjecajniji čimbenik razvoja jezične svijesti i kulture. Važan dio prošlosti govornika hrvatskoga jezika bio je tisak kao ključni integracijski čimbenik koji je promovirao standardni jezik kao nadjezičnu kategoriju. Jezik i govor kreatora publicističkoga diskursa trebao bi odgovarati zahtjevima strogih normi standardnoga jezika i ne bi smio sužavati normativnost jezika upravo zbog jezičnoobrazovne uloge visokog stupnja, ali i potrebe dopiranja do recipijenta svih obrazovnih, ekonomskih i dobnih struktura (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 5).

Globalizacija je zahvatila cijeli svijet pa tako i hrvatsko društvo. Ona je utjecala na sužavanje normativnosti. Jezična analiza suvremenoga publicističkog diskursa pokazuje sve veću tendenciju otklona od standardnojezičnih normi i visok stupanj prijemljivosti raznovrsnim razgovornim oblicima hrvatskoga jezika i nehrvatskim jezičnim/govornim osobitostima, pri čemu osobito prednjače različiti oblici mrežne komunikacije (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 21). Medijski su komunikacijski kanali odigrali posredničku *ulogu između engleskoga jezika, kao dominantnog komunikacijskog koda globaliziranoga svijeta, i primatelja poruke koju su ti isti mediji odašiljali primateljima na hrvatskom jezičnom i govornom području, ne vodeći pritom računa o potrebi usklađivanja poruke sa zahtjevima hrvatske standardne norme* (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 22). Danas više gotovo da nema teksta u novinama ili radijskih ili televizijskih emisija u kojima se ne javljaju engleske riječi, unatoč činjenici što za te engleske riječi postoje hrvatske inačice.

5.3. JEZIK I GOVOR U VERBALNIM PUBLICISTIČKIM OBLICIMA

Očekujemo da jezik pisanih publicističkih formi bude usklađen sa standardnom normom, ali isto tako očekujemo da je govor televizijskih i radijskih novinara i voditelja također usklađen s normom i da sadrži što manje jezičnih i govornih formi karakterističnih za privatnu komunikaciju. Jezik medija treba biti jezično uzoran jer ima jezično-edukacijsku ulogu i recipijenti očekuju poštivanje normi i usklađenost sa standardnom normom.

Kreatori jezičnoga diskursa, novinari, urednici, voditelji, reporteri, trebali bi posjedovati iznadprosječnu jezičnu kompetenciju. *Naime, niti kreatori publicističkoga diskursa prolaze posebnu jezičnu edukaciju, niti se to od njih na bilo koji način traži, niti snose sankcije zbog smanjenje učinkovitosti u primanju poruke u polju javne komunikacije uzrokovane uporabom raznovrsnih oblika organskih idioma karakterističnih za područje privatne komunikacije* (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 30). Razloge opadanja jezične kulture trebamo tražiti u globalizaciji i demokratizaciji javnoga prostora.

U prošlosti su potencijalni radijski i televizijski voditelji svoje jezične i govorne sposobnosti trebali dokazivati na audicijama. Danas ne postoje artikulirana jezična znanja po kojima će se odlučiti tko može nastupati na radiju ili televiziji, a tko se zbog govornih nedostataka i nepravilnosti ne može pojavljivati u voditeljskim ulogama (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 31).

Zbog činjenice da tekstovi u publicističkom stilu nastaju u vrlo kratkom roku, a usmjereni su na mnogobrojne primatelje, ovaj stil obiluje ustaljenim izrazima koji se nazivaju *žurnalizmi*. Ti izrazi predstavljaju sredstvo koje pojednostavljuje primateljevo razumijevanje i omogućuje novinaru da u najkraćem roku napiše neki tekst (Gojević, 2009: 26). Značajka je publicističkoga stila i uporaba internacionalizama, a sinonimi su poželjni u publicističkom stilu jer obogaćuju jezik.

6. NESTANDARDNI IDIOMI U JAVNOJ KOMUNIKACIJI

U okviru ovoga rada provedeno je istraživanje koje se odnosi na pojavljivanje nestandardnih idioma u javnoj komunikaciji. Naglasak je na primjerima iz televizijskih emisija koje se svakodnevno prikazuju na malim ekranima. Istraživanje nije usmjereno na točno određenu vrstu emisija da bismo imali jasniju sliku jezika javne komunikacije. Doneseni primjeri obuhvaćaju informativne emisije, zabavne emisije, emisije iz kulture, znanstvene emisije, obrazovne emisije, sportske emisije te promidžbene emisije komercijalnih i državne televizije.

Cilj je istraživanja bio ustanoviti pojavljuju li se u javnoj komunikaciji nestandardni idiomi (žargonizmi, dijalektizmi i vulgarizmi).

6.1. DIJALEKTIZMI

Dijalektizmi su leksemi karakteristični za govornike pojedinih regionalnih područja i kao takvi pripadaju privatnoj komunikaciji. Ipak, često se koriste i u javnoj komunikaciji. U ovom dijelu rada donose se primjeri dijalektizama rabljenih u javnoj komunikaciji.

Fonološki se dijalektizmi u javnoj komunikaciji pojavljuju u brojnim primjerima, oni su najfrekventniji dijalektizmi u javnoj komunikaciji.

6.1.1. DIJALEKTIZMI ŠTOKAVSKOG NARJEČJA

U govoru se javne komunikacije pojavljuju dijalektizmi koji pripadaju štokavskom narječju.

Iako su refleksi jata u štokavskom narječju raznovrsni, u navedenim je primjerima odraz jata ekavski i ikavski.

(1) *Dve i druge godine smo prvi u Hrvatskoj napravili motomrazove, dve i osme smo napravili motozeke. I onda smo došli na ideju ne mogu sva djeca doć na Trg Ante Starčevića ni na mrazove ni na zeke da mi kao klub odemo.* (Dnevnik, Osječka tv, 30. 6. 2019.)

(2) *Imate doktori, profesori, svi daju dok su zdravi, rade sve. Kad dođeš u mirovinu, dakle, svima si pomogo dok si zdrav, čim dođeš u mirovini trebaš se posvetiti sebi, a oni su svi*

većinom leni za sebe. Bolest ne postoji. Um leči sve, um uništi sve. Mi nikakve obaveze nego bi mi najrađe leži u krevetu i žena da donese kući i kašljaš. I ne moš ni autobus ni na tramvaj da ideš normalno, sami umirovljenici. Pusti malo mladi da idu, mladi da uživaju, a naše vreme prošlo. Fala vam puno. Fala vam lepo. (Rtl direkt, 29. 1. 2019.)

(3) Planiram upisat Pravni fakultet, al vidit ćemo kako će to sve ispast. (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

U štokavskom se narječju fonem f javlja u posuđenicama ili je nastao od skupina hv.

(4) - Čestitke.

-Fala. (Potjera, 13. 5. 2019.)

(5) *Imate doktori, profesori, svi daju dok su zdravi, rade sve. Kad dođeš u mirovinu, dakle, svima si pomogo dok si zdrav, čim dođeš u mirovini trebaš se posvetiti sebi, a oni su svi većinom leni za sebe. Bolest ne postoji. Um leči sve, um uništi sve. Mi nikakve obaveze nego bi mi najrađe leži u krevetu i žena da donese kući i kašljaš. I ne moš ni autobus ni na tramvaj da ideš normalno, sami umirovljenici. Pusti malo mladi da idu, mladi da uživaju, a naše vreme prošlo. Fala vam puno. Fala vam lepo.* (Rtl direkt, 29. 1. 2019.)

(6) *Lijepo ih je vidjeti. Baš su sretni. Fala Bogu da je tako.* (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

U štokavskom se narječju izgubio fonem h, a govornici ni u javnoj komunikaciji ne koriste taj fonem.

(7) *Izdvojila bi humanitarni rad motokluba.* (Dnevnik, Osječka tv, 30. 6. 2019.)

(8) *Nek ljudi tvrde što oće, nek lažu što oće, al ja sam ono što jesam.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(9) *Studiro sam ekonomiju, još uvijek studiram, zamrzo sam studij. Putujem najčešće sa djevojkom. U Jordan nas ide šest. Putoholičari su napravili natječaj za napisati putopis kako vam je putovanje promijenilo život. I ništa, odlučio sam se u pravilu, čisto bezveze i reko sam curi: „Ajmo napisat putopis i poslati“. I zadnji dan sam to napiso, ona je isto napisala svoje.* (Dobro jutro, Hrvatska, 15. 4. 2019.)

(10) *Svako jutro sam se budio, ne znam oćel firma bit još sutra. U to vrijeme smo imali 120, 150 ljudi i začudo je samo jedan čovjek otišo.* (In magazin, 3. 6. 2019.)

Okrnjeni infinitiv i glagolski prilog sadašnji karakteristična su pojava u štokavskom narječju.

(11) *Dve i druge godine smo prvi u Hrvatskoj napravili motomrazove, dve i osme smo napravili motozeke. I onda smo došli na ideju ne mogu sva djeca doć na Trg Ante Starčevića ni na mrazove ni na zeke da mi kao klub odemo.* (Dnevnik, Osječka tv, 30. 6. 2019.)

(12) *Ide stvarno jako dobro i to mi je nekako pomoglo da odlučim da moram prihvatit sam sebe i ono što volim i krenut tim glazbenim putem.* (Zvijezde ljetni hit, 27. 5. 2019.)

(13) *Influencer je zapravo strana riječ koju mi koristimo u industriji. Na hrvatskom jeziku bi ona bila utjecajnik, ali mi nikako to ne koristimo, ipak je to malo previše za reć. Je da imamo utjecaj, ali utjecaj sa sobom donosi i neku odgovornost. I jednostavno iz tog kreativnog izražavanja nasto poso koje ni ja nisam mogla bit svjesna da će tako uspjeti i evo tako su se nekako spontano počeli i brendovi javljat.* (Dnevnik Nove tv, 17. 5. 2019.)

(14) *Ljudi nisu dobri vozači. Gledajuć po statistikama. Auto može imat, ne dva oka, nego 50 očiju.* (Indeks, portal, 14. 5. 2019.)

(15) *Pa evo ova četvrt stoljetna obljetnica, naših dvaest pet godina, možemo bit jako zadovoljni da postojimo, kao prvo i prvo, pošto se sve svodi na entuzijazam naših članova i uprave.* (Kulturni magazin, 9. 6. 2019.)

(16) *Pa ja smatram da je ovo samo igra, tako da mislim da treba ić na višu, al pošto si student i srednja je čist okej.* (Potjera, 13. 5. 2019.)

(17) *Spasilo me kad si prestao lupetat po toj gitari. Tolko je pojela tvoj glas, tolko je jela alikvot u tvom vokalu da ti je više odmogla nego pomogla. Najljepše si zvučo kad si poslije to spustio dolje, znaš. Nije svaki glas za agresiju.* (Zvijezde ljetni hit, 27. 5. 2019.)

(18) *To je nešto što užasno važno da se o tome priča jer jedino sa time da postanemo svjesni svih tih situacija. To su verbalna zlostavljanja koja moramo zaustavit.* (Kulturni magazin, 9. 6. 2019.)

(19) *Planiram upisat Pravni fakultet, al vidit ćemo kako će to sve ispast.* (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

Brojne su redukcije samoglasnika i suglasnika u govoru javne komunikacije.

(20) *Imate doktori, profesori, svi daju dok su zdravi, rade sve. Kad dođeš u mirovinu, dakle, svima si pomogo dok si zdrav, čim dođeš u mirovini trebaš se posvetiti sebi, a oni su svi većinom leni za sebe. Bolest ne postoji. Um leči sve, um uništi sve. Mi nikakve obaveze nego bi mi najrađe leži u krevetu i žena da donese kući i kašljaš. I ne moš ni autobus ni na tramvaj da ideš normalno, sami umirovljenici. Pusti malo mladi da idu, mladi da uživaju, a naše vreme prošlo. Fala vam puno. Fala vam lepo.* (Rtl direkt, 29. 1. 2019.)

(21) - *Kako izgleda infrastruktura vaše svakodnevice?*

- Mislite tu u Zagrebu?

- Imam sad već nešto, nekak uhodan raspored. Idem tri put tjedno na vježbe, tri puta tjedno imam vježbe doma od preko Ministarstva, preko HZZO-a. (Dobro jutro, Hrvatska, 15. 4. 2019.)

(22) Pa evo ova četvrt stoljetna obljetnica, naših dvaest pet godina, možemo bit jako zadovoljni da postojimo, kao prvo i prvo, pošto se sve svodi na entuzijazam naših članova i uprave. (Kulturni magazin, 9. 6. 2019.)

(23) Pa ja smatram da je ovo samo igra, tako da mislim da treba ić na višu, al pošto si student i srednja je čist okej. (Potjera, 13. 5. 2019.)

(24) Planiram upisat Pravni fakultet, al vidit ćemo kako će to sve ispast. (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

(25) Proizvodimo svoje vino. Nemamo ga puno, vak više za vlastite potrebe. (Večera za 5 na selu, 1. 7. 2019.)

(26) S kim ste vi u pratnji?

- Ja neam pratnju. (Potjera, 13. 5. 2019.)

(27) Spasilo me kad si prestao lupetat po toj gitari. Tolko je pojela tvoj glas, tolko je jela alikvot u tvom vokalu da ti je više odmogla nego pomogla. Najljepše si zvučo kad si poslije to spustio dolje, znaš. Nije svaki glas za agresiju. (Zvijezde ljetni hit, 27. 5. 2019.)

(27) - Što dalje?

- Nadam se fizioterapija Vukovar ili nešto dalje, možda pravo ili ekonomija, me znam sad još. Zavisi di upadnem. (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

(28) Bez obzira na sve na ovim prostorima naša sreća traje od sedmog stoljeća i zato ostajemo di smo. (Ožujsko pivo, reklama)

(29) Idem kod tate u Irsku zato što vamo nema posla, a i ne idem na faks i eto.

- Planiraš li se barem vratiti jednoga dana?

- Na godišnji. (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

Dvovokalne se sekvencije *ao* i *eo* na kraju riječi sažimlju tako da artikulacijski prevladava novi (drugi, sekundarno nastali) vokal.

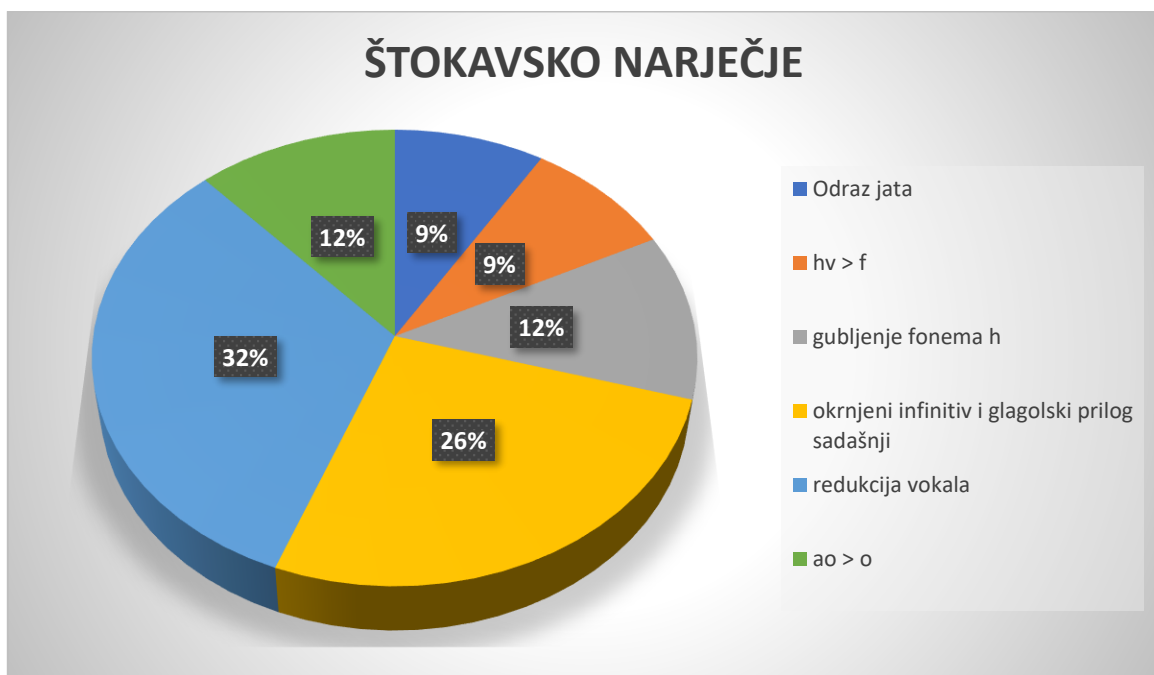
(30) Influencer je zapravo strana riječ koju mi koristimo u industriju. Na hrvatskom jeziku bi ona bila utjecajnik, ali mi nikako to ne koristimo, ipak je to malo previše za reć. Je da imamo utjecaj, ali utjecaj sa sobom donosi i neku odgovornost. I jednostavno iz tog kreativnog izražavanja nasto poso koje ni ja nisam mogla bit svjesna da će tako uspjeti i evo tako su se nekako spontano počeli i brendovi javljat. (Dnevnik Nove tv, 17. 5. 2019.)

(31) *Spasilo me kad si prestao lupetat po toj gitari. Tolko je pojela tvoj glas, tolko je jela alikvot u tvom vokalu da ti je više odmogla nego pomogla. Najljepše si zvučo kad si poslije to spustio dolje, znaš. Nije svaki glas za agresiju.* (Zvijezde ljetni hit, 27. 5. 2019.)

(32) *Studiru sam ekonomiju, još uvijek studiram, zamrzo sam studij. Putujem najčešće sa djevojkom. U Jordan nas ide šest. Putoholičari su napravili natječaj za napisati putopis kako vam je putovanje promijenilo život. I ništa, odlučio sam se u pravilu, čisto bezveze i reko sam curi: „Ajmo napisat putopis i poslati“. I zadnji dan sam to napiso, ona je isto napisala svoje.* (Dobro jutro, Hrvatska, 15. 4. 2019.)

(33) *Svako jutro sam se budio, ne znam oćel firma bit još sutra. U to vrijeme smo imali 120, 150 ljudi i začudo je samo jedan čovjek otišo.* (In magazin, 3. 6. 2019.)

Najbrojnije su jezične odrednice štokavskoga narječja u javnoj komunikaciji redukcija vokala, okrnjeni infinitivi i glagolski prilog sadašnji. Govornici radi bržeg i lakšeg izgovora ne koriste završno i u infinitivima i glagolskim priložima sadašnjim, a radi jednostavnosti i čestog ponavljanja riječi reduciraju vokale.

Grafikon 1. Jezične odrednice štokavskoga narječja u javnoj komunikaciji

6.1.2. DIJALEKTIZMI ČAKAVSKOGA NARJEČJA

U govoru javne komunikacije pojavljuju se idiomi koji pripadaju čakavskom narječju. Najčešća je jezična odrednica čakavskoga narječja u javnoj komunikaciji ikavski odraz jata.

(34) *Ajmo tamo sisti, tamo uđi. Hrpa pacijenata se razbacala.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(35) *Čovik je obolija. Obolija je. Sad vidin da ljudi odlaze i to od njega. Dal će doći ko drugi, stvarno vam ne bih znala reći.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(36) *Danas sam obeća sebi da ću krenit učit, tako da, spremam se, ali ako sam uspija riješit školu, mislim da ću i to uspit. Imam uglavnom petice i četvorke ove godine, mislim da ću se najviše morat potruditi oko matematike.* (In magazin, 3. 6. 2019.)

(37) *Ja se samo djelomično slažem sa Tončom. I ono što mi se posebno sviđa je da si donio sebe u pismi. Ti si ono negdje između ovih prostora i Amerike. Imo si vrlo razgibanu dinamiku i dobro je to da smo vidjeli tebe u toj pjesmi.* (Zvijezde ljetni hit, 27. 5. 2019.)

(38) *Kad sam najlipši na svijetu, skupljam lajkove na netu.* (Jamnica, reklama)

Obilježje je čakavskoga narječja i prijelaz *m* u *n* na kraju riječi.

(39) *Čovik je obolija. Obolija je. Sad vidin da ljudi odlaze i to od njega. Dal će doći ko drugi, stvarno vam ne bih znala reći.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

Iako je krnji infinitiv karakterističan za štokavsko narječje, on se pojavljuje i u čakavskom narječju.

(40) *Danas sam obeća sebi da ću krenit učit, tako da, spremam se, ali ako sam uspija riješit školu, mislim da ću i to uspit. Imam uglavnom petice i četvorke ove godine, mislim da ću se najviše morat potruditi oko matematike.* (In magazin, 3. 6. 2019.)

Fonem *h* dobro se očuvao u čakavskom narječju, ali govornici u javnoj komunikaciji ne koriste taj fonem.

(41) *Ajmo tamo sisti, tamo uđi. Hrpa pacijenata se razbacala.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(42) *Mene bi moj prije pipa di bi stiga, a vidi ga sad.*

Alo, šta si pipa, pipa si. (Ožujsko pivo, reklama)

Glagoli druge vrste umjesto tvorbenog morfema *nu* imaju u infinitivnim sekvencama *ni*.

(43) *Danas sam obeća sebi da ću krenit učit, tako da, spremam se, ali ako sam uspija riješit školu, mislim da ću i to uspit. Imam uglavnom petice i četvorke ove godine, mislim da ću se najviše morat potrudit oko matematike.* (In magazin, 3. 6. 2019.)

Završno se *-l* reflektira u *-a*. u jednom slučaju takvo završno *-a* spaja s prethodnim *-a* te postaje i ostaje dugo, a u drugom slučaju se mijenja u *-o*. Kad je ispred završnog *-a* koji dugi vokal između se umeće sekundarno *j*.

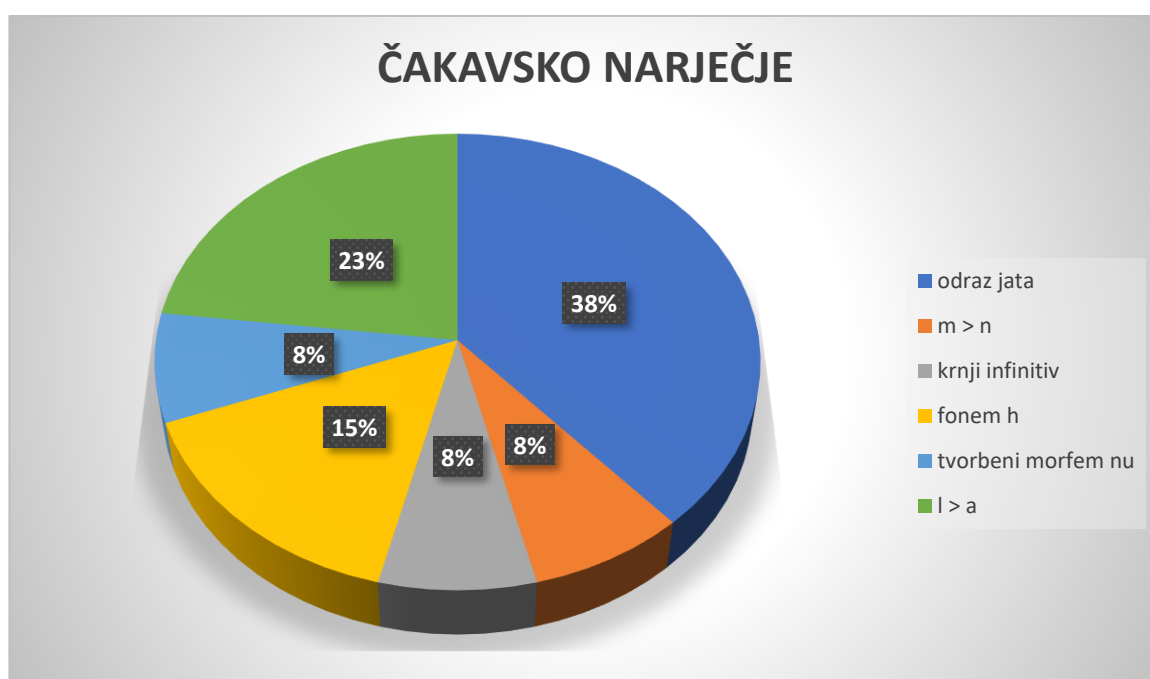
(44) *Čovik je obolija. Obolija je. Sad vidim da ljudi odlaze i to od njega. Dal će doći ko drugi, stvarno vam ne bih znala reći.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(45) *Danas sam obeća sebi da ću krenit učit, tako da, spremam se, ali ako sam uspija riješit školu, mislim da ću i to uspit. Imam uglavnom petice i četvorke ove godine, mislim da ću se najviše morat potrudit oko matematike.* (In magazin, 3. 6. 2019.)

(46) *Mene bi moj prije pipa di bi stiga, a vidi ga sad.*

Alo, šta si pipa, pipa si. (Ožujsko pivo, reklama)

Najčešća je jezična odrednica čakavskoga narječja u javnoj komunikaciji ikavski odraz jata.

Grafikon 2. Jezične odrednice čakavskoga narječja u javnoj komunikaciji

6.1.3. DIJALEKTIZMI KAJKAVSKOGA NARJEČJA

Prijedlozi koji se pojavljuju u instrumentalu su *s* i *z*, a govornici u javnoj komunikaciji koriste prijedlog *z*.

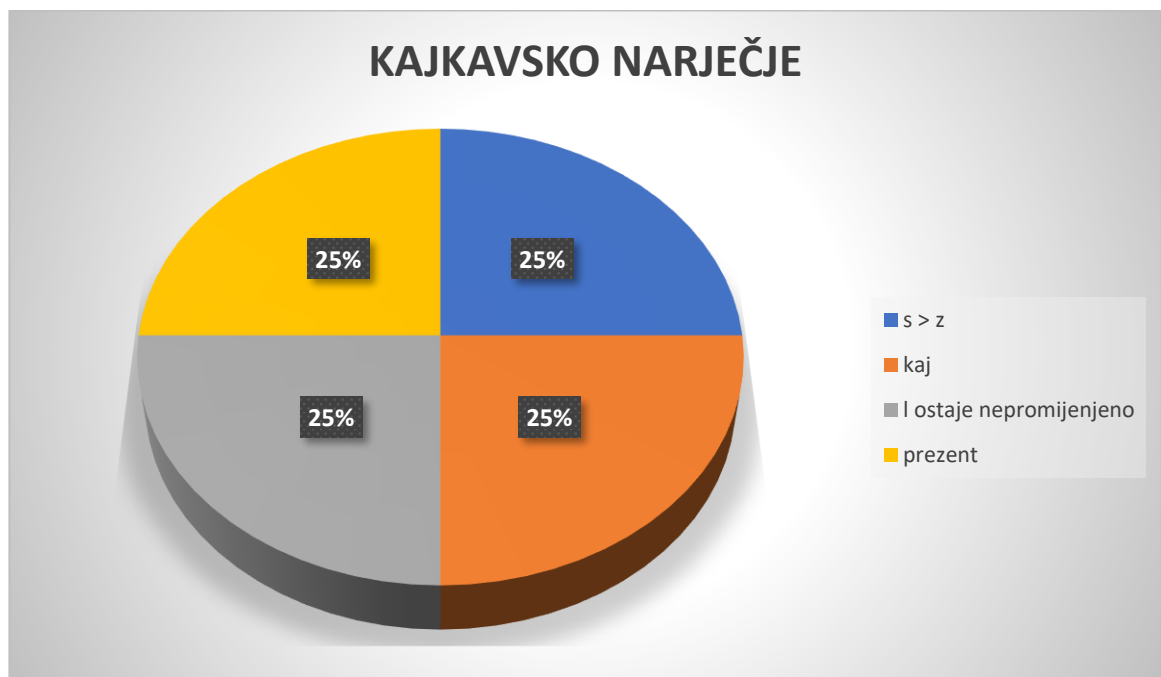
(47) *Ja sam ti došao z Mijom i jednim cvjetićem malim.* (Večera za 5 na selu, 1. 7. 2019.)

U javnoj se komunikaciji koristi zamjenica *kaj*.

(48) *Završila sam na selu jer srce ne pita otkud je druga polovica, dal je to selo, dal je to grad, dal je ne znam kaj.* (Večera za 5 na selu, 1. 7. 2019.)

L na kraju sloga u kajkavskome narječju ostaje neizmijenjeno. Svršeni prezent glagola biti u kajkavskom narječju glasi budem, budeš, bude, budemo, budete, budu.

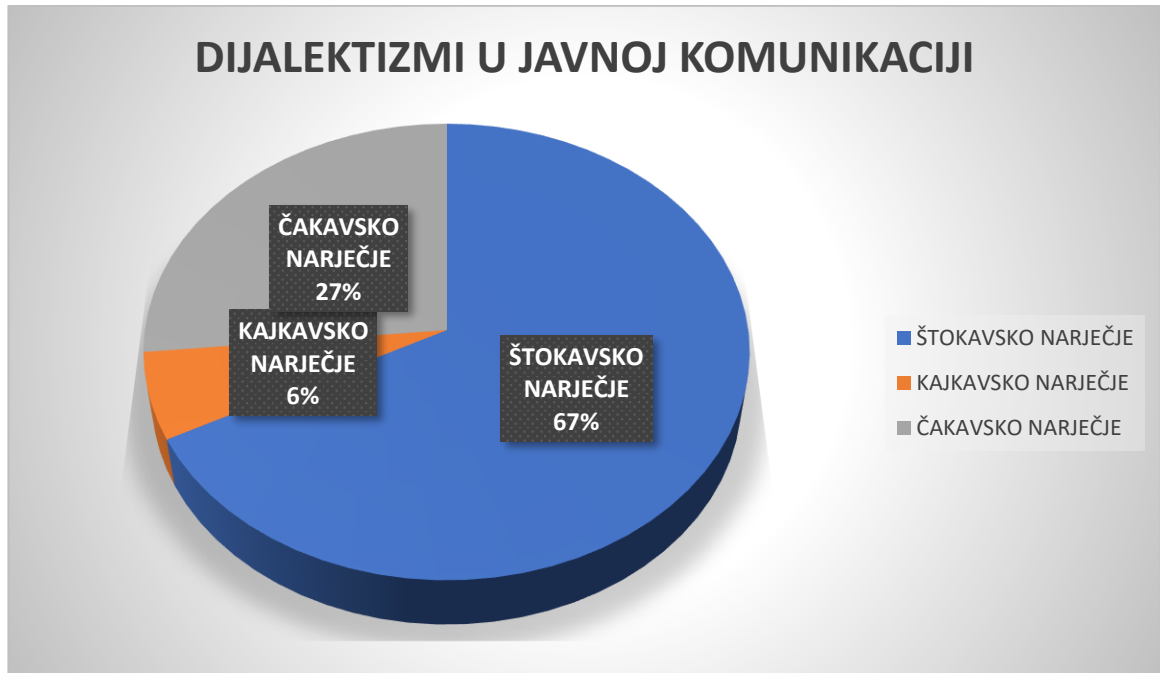
(49) *Nema juhe, makar svi veliju pileća juha. Ne, fazanova je zakon. Ne bu mi niko rekel da ima bolje juhe jer nema.* (Večera za 5 na selu, 1. 7. 2019.)

Grafikon 3. Jezične odrednice kajkavskoga narječja u javnoj komunikaciji

U javnoj se komunikaciji pojavljuje najviše dijalektizama iz štokavskoga narječja. Štokavskim se narječjem govori približno u polovini naselja u Hrvatskoj. Budući da najviše govornika govori štokavskim narječjem, ne čudi da su dijalektizmi štokavskoga narječja

najučestaliji u javnoj komunikaciji. Najbrojniji su krnji infinitiv i glagolski prilog sadašnji te redukcija vokala.

Grafikon 4. Dijalektizmi štokavskoga, kajkavskoga i čakavskoga narječja u javnoj komunikaciji

6.2. ŽARGONIZMI

Žargon je poseban jezik koji ima specifičan leksik, a upotrebom žargona govornici se žele odvojiti od skupine drugih govornika. On se u javnoj komunikaciji upotrebljava i da bi se približili određenim dobnim skupinama, a najčešće je riječ o mladima.

Budući da žargon nije dio standardnoga jezika, ne bi se trebao čuti u javnoj komunikaciji, ali doneseni primjeri potkrepljuju tezu da se granice javne i privatne komunikacije brišu.

U javnokomunikacijskom prostoru česti su i žargonizmi stranoga podrijetla.

(50) *Ajme, predivno je. Jako mi se sviđa. Full, full, full.* (In dizajn, 31. 5. 2019.)

(51) *Ali dobro. Ok. Vjerojatno ste sad, znam, rekli ste, da ste strojarstvo i prvi put na Potjeri. Ali budući da tamo imate previše već, ja vam nudim da to malo smanjite sa nižom minus 3,500, a možete to pofutrati i sa 70.000.* (Potjera, 13. 5. 2019.)

(52) *Krenuo sam snimat neka videa, svoje covere uglavnom tuđih pjesama.* (Zvijezde ljetni hit, 27. 5. 2019.)

(53) *Uzmi srednju, mlada si. Not sad.* (Potjera, 13. 5. 2019.)

U javnoj se komunikaciji pojavljuju i žargonizmi stranoga podrijetla prilagođeni hrvatskom jeziku.

(54) *Budite fer i recite da je to bio prijedlog HDZ-a.* (Sabor, 12. 7. 2019.)

(55) *Fejl, toliko smo imali fejlova.* (Indeks.hr, 14. 5. 2019.)

Osim stranih riječi, žargonizmi upotrijebljeni u javnoj komunikaciji sadrže i skraćenice.

(56) *Čudimo se. Tu sjede prikriiveni antifa krkani.* (Sabor, 3. 7. 2019.)

(57) *Dosta je nama Plenkovićeve, Kušćevičeve, Jandrokovićeve udbaške matematike. Dosta nam je udbaške matematike. Dosta nam je toga. I Šeksove udbaške matematike nam je isto tako dosta.* (Sabor, 8. 2. 2019.)

(58) *Vjerojatno faks. Vern. Vidit ćemo.* (Dnevnik, Osječka tv, 22. 5. 2019.)

Riječi koje, uz svoje temeljno značenje, imaju i značenje poruge korištene su u javnoj komunikaciji.

(59) *Ali dobro. Ok. Vjerojatno ste sad, znam, rekli ste, da ste strojarstvo i prvi put na Potjeri. Ali budući da tamo imate previše već, ja vam nudim da to malo smanjite sa nižom minus 3,500, a možete to pofutrati i sa 70.000.* (Potjera, 13. 5. 2019.)

(60) *I živjela je od tri izvora financiranja: Njemačke odštete, love od gastarbajtera i zamolbe, krediti većinom sa Zapada. I mi oponašamo tu propalu ekonomiju i pitamo se zašto jesmo gdje jesmo danas.* (Sabor, 3. 7. 2019.)

(61) *Višnja, stvarno takva ideš van? Ma daj, Zdravko, nemoj ti sad postati konzerva.* (Karlovačko, reklama)

U javnoj su komunikaciji pojavljuju se i riječi koje pripadaju samo razgovornom jeziku.

(62) *HDZ I SDP međusobno optužuju jedni druge tko je uhljebio više ljude. Međutim, istina je takva da su i jedni i drugi, odnosno da ste, i jedni i drugi uhljebljivali. Isto tako je istina da ih niste uhljebljivali zato jer ste ih voljeli.* (Sabor, 18. 6. 2019.)

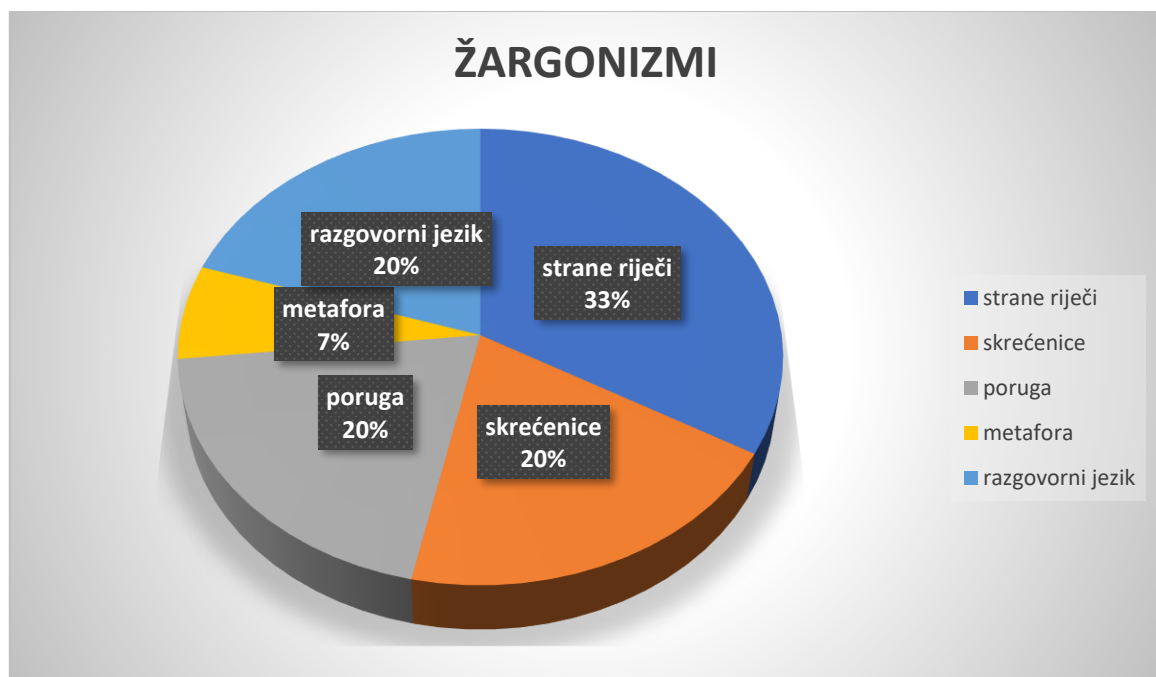
(63) *Pitanje da li ja uopće, kao predstavnik građana ovdje, ima li smisla da ikome pišem, prije svega predsjedniku Sabora kad on uopće nikog ne šljivi?* (Sabor, 11. 7. 2019.)

(64) *Uzmi srednju, mlad si, stigneš još spiskat, satrat.* (Potjera, 13. 5. 2019.)

Metafora je, zajedno s metonimijom i sinegdohom, jedan od mehanizama prijenosa značenja, to jest jedan od mehanizama proširivanja značenja, polisemije ili višeznačnosti. Govornici se u govoru javne komunikacije koriste proširivanjem značenja.

(65) *On se koristi konstantno takvim podvaljivanjem većini zastupnika, jasno iz naše koalicije, HDZ-a.* (Sabor, 28. 6. 2019.)

U javnoj komunikaciji najviše je žargonizama stranoga podrijetla. Većina riječi u govoru javne komunikacije nije prilagođena hrvatskome jeziku.

Grafikon 5. Upotreba žargonizama u javnoj komunikaciji.

6.3.VULGARIZMI

Vulgarizmi su dio razgovornoga idioma i u javnoj se komunikaciji ne bi smjeli pojavljivati. Budući da demokracija i globalizacija donose slobodu, govornici smatraju da imaju pravo govoriti što hoće i kako hoće, čak i u javnoj komunikaciji. U javnoj se komunikaciji često koriste vulgarni izrazi koji opet brišu granicu javnoga i privatnoga komuniciranja. Osim toga, upotreba vulgarizama u javnoj komunikaciji ostavlja za sobom velike posljedice jer slušatelji/gledatelji svakodnevno prate javni jezik i na taj način, potpuno nesvjesno, oblikuju vlastitu jezičnu kulturu.

(66) - Ajde, odjebi tamo, imaš svoju družbu. Odjebi!

- Molim?

- Odjebi!

- Molim? Šta si reko?

- Jesi čuo? Što si mi reko?

- Rekao ti je da odjebeš.

- Da odjebem?

- Da, reko ti je da odjebeš. (Sabor, 17. 1. 2019.)

(67) Govna, općinska govna. Jebo vam pas mater četničku. (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(68) Vježbaj pizda ti materina. (Rtl direkt, 29. 1. 2019.)

Vulgarizmi se koriste radi izražavanja govornikovog stava što dovodi do ironičnosti čitavog iskaza.

(69) *Ovaj zakon je uistinu represivan samo prema sirotinji. Program, edukacije, svakako. Ali prema ovim mangupima, znate, vi imate sada ko točno ne smije izgubiti na sudu u ovoj državi.* (Sabor, 11. 7. 2019.)

(70) *Ti si jedan, ti si jedan pokvareni monstrum jer si pokvareno đubre, razumiješ me, jedno pokvareno đubre. Pitaš me imam li jedan dokaz, evo ti, đubre, dvadeset dokaza. (...) Tebe boli ona stvar. Ti si jedno smeće, smeće jedno malo. Ti si jedno smeće malo pokvareno.* (Index.hr, 27. 5. 2019.)

Govornici se poigravaju riječima, izazivajući negativne konotacije, što naposljetku rezultira vulgarizmima.

(71) Da bog da crkla, ako je istina. Inspekcija je smeće. (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(72) *Dosta toga, smradovi, dosta toga, smrdaovi. Dosta toga, sram vas bilo. Nemate pravo na to. Gubite se van. Majmune, jesi čuo? Mrš! Mrš, još mi jednom uzmi nešto iz ruke, kunem ti se nećeš živ izaći odavde! Mrš, smeće, mrš!* (Sabor, 5. 4. 2019.)

(73) *Isto tako navodno ja sam čuo da ti pušiš drugim muškarcima, pa bi isto tako, molio te, ako možeš da mi prokomentiraš taj navod.* (Index.hr, 27. 5. 2019.)

(74) *Sve veliki kršćani. Sve iznimni katolici i hrvatski suverenisti, koje ugrožavaju pederi. Srbi i ne znam ko drugi! A ko ih ugrožava? Oni sami! Neostvoreni, neživljeni pederi. U moralnom i svakom drugom smislu te riječi.* (Sabor, 13. 2. 2019.)

(75) - To je ovaj, ova budala.

- Tko?

- Ovaj doktor. (Provjereno, 25. 4. 2019.)

(76) *Tvrdim najbolji doktor države ove u kojoj živimo je doktor Goran Jusup, to sam ja. I to potpisujem pred svakim i kažem pred svakim, nije me sramota reći. A što je oko nas, sad ja vas ću možda uvrijediti, možda neću, što je oko nas hrpa smeća, hrpa govana, hrpa srbadije, četništva je.* (Provjereno, 25. 4. 2019.)

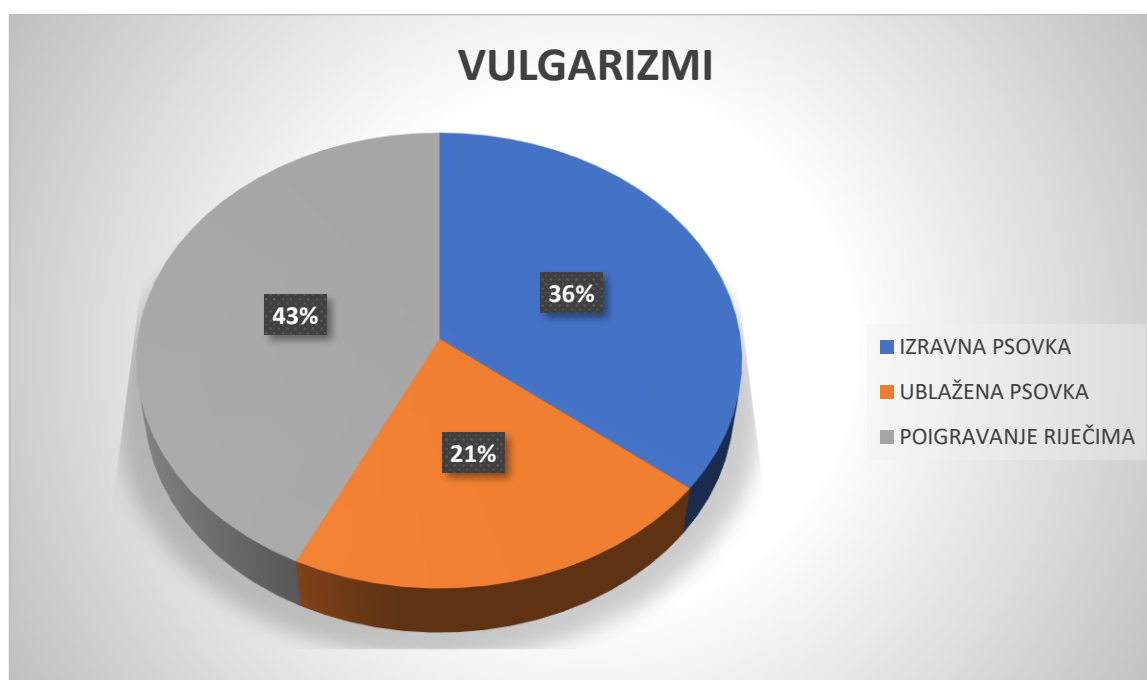
U želji za ublažavanjem psovke i izbjegavanjem izgovaranja prostih riječi, govornici će uvrijediti sugovornika nazivajući ga životinjskim nazivima ili blažim psovka koje toliko često upotrebljavamo da ih i ne doživljavamo kao psovke.

(77) *A to, nikada ne rade. Nisu radili ni za vrijeme Sanadera, nisu radili ni za vrijeme Karamarka, a ne rade ni, boga mi, sada za vrijeme Plenkovića.* (Sabor, 28. 6. 2019.)

(78) *Dosta toga, smradovi, dosta toga, smradovi. Dosta toga, sram vas bilo. Nemate pravo na to. Gubite se van. Majmune, jesi čuo? Mrš! Mrš, još mi jednom uzmi nešto iz ruke, kunem ti se nećeš živ izaći odavde! Mrš, smeće, mrš!* (Sabor, 5. 4. 2019.)

(79) *Sada te zaustavljam. Čuj. Stani govoriti, sada. Čuj. Ajde sada prestanite, molim vas. Čujte ovako, dragi kolega Grmoja. Reći da ste smeće je malo. Samo to imam za reći i dobivate stanku deset minuta.* (Sabor, 9. 5. 2019.)

Govornici koriste vulgarijme i u javnoj komunikaciji, iako su vulgarijmi karakteristični za razgovorni jezik. U javnoj komunikaciji prevladava poigravanje riječima koje izazivaju negativne konotacije što rezultira vulgarijzima.

Grafikon 6. Upotreba vulgarijzama u javnoj komunikaciji

7. ZAKLJUČAK

Nestandardni idiomi prožimaju javnu komunikaciju. Cilj je ovoga rada bio utvrditi prožimaju li žargonizmi, dijalektizmi i vulgarizmi jezik medija, najupečatljivijega predstavnika javne komunikacije. Uz teorijski je pristup provedeno i istraživanje. Istraživanjem je utvrđeno da pošiljatelji poruka nisu svjesni da uporabom nestandardnih idioma utječu na oblikovanje primateljeve svijesti.

Vulgarizmi, dijalektizmi i žargonizmi prožimaju javnu komunikaciju. Dijalektizmi su najčešće korišteni u javnoj komunikaciji i to dijalektizmi štokavskoga narječja koje je medijski najagresivnije jer najviše govornika govori štokavskim narječjem.

Načinom na koji oblikuju određene sadržaje medijski djelatnici – novinari, urednici, voditelji – iznimno snažno mogu oblikovati javno mnijenje, međutim isto tako mogu primjetno utjecati i na govornu i jezičnu svijest i kulturu primatelja medijske poruke. Budući da redovni obrazovni sustav ne pruža dostatno dobru jezičnu naobrazbu, nužno je uspostaviti mrežu dodatne (posebne) jezične edukacije kreatora publicističkoga diskursa, ali i obvezatnu lektorsku ili fonetsku kontrolu svih publicističkih žanrova osobito onih informativnoga predznaka (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 33).

Da bismo podignuli razinu svijesti o pravilnom pisanju i govorenju u domenama javne komunikacije moramo zadovoljiti tri uvjeta. Prvo moramo kontinuirano jezično školovati sve govornike hrvatskoga jezika, odrediti obavezne normativne priručnike i uvesti pravilnik o dobom poznavanju hrvatskoga jezika (Sapunar Knežević, Togonal, 2012: 33).

Standardni jezik nije nešto nedostižno. Svatko ga može i mora naučiti jer je komunikacija na standardnom jeziku učinkovitija, socijalne su i jezične izdiferenciranosti umanjene.

8. LITERATURA

1. Badurina, Lada (2001) Hrvatski jezik kao jezik javne komunikacije. *Dometi* 1–4, 57–62.
2. Bičanić i dr. (2013) *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*. Croatica, Zagreb.
3. Čulić, Zjena (1999) Izražavanje vrijednosnih sudova i pozitivno-negativnog aksiološkog dinamizma u konvencionalnim i nekonvencionalnim metaforičkim izrazima. *Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike*. Ur. Badurina, Lada; Ivanetić, Nada; Pritchard, Boris; Stolac, Diana. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb – Rijeka.
4. Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica (2005) *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskom standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
5. Frančić, Anđela; Petrović, Bernardina (2013) *Hrvatski jezik i jezična kultura*, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić.
6. Gojević, Mirta (2009) Publicistički stil. *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 3/3, 23–30.
7. Granić, Jagoda (1999) Gradski idiomi i eksplicitna norma – dvosmjerni proces. *Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike*. Ur. Badurina, Lada; Ivanetić, Nada; Pritchard, Boris; Stolac, Diana. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb – Rijeka.
8. Katičić, Radoslav (1999) Normiranje književnoga jezika kao lingvistički zadatak. *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Ur. Samardžija, Marko. Matica hrvatska, Zagreb.
9. Kolenić, Ljiljana (2015) Hrvatski standrad i hrvatski štokavski dijalekti. *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Ur. Pandžić, Jasna; Suvala, Anđa. Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb.
10. Kuna, Branko; Mikić Čolić, Ana (2016) Slavonski gradski govori – poveznice i razlike. *Šesti hrvatski slavistički kongres: zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanog u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2014.* Ur. Botica, Stipe, Nikolić, Davor, Tomašić, Josipa; Vidović BoIt, Ivana. Hrvatsko filološko društvo, Zagreb.

11. Lipovčan, Srećko (2006) *Mediji – druga zbilja?, rasprave, ogledi i interpretacije*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
12. Mihaljević, Milica (2015) Žargonizmi kao značajka razgovornoga funkcionalnoga stila. *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Ur. Pandžić, Jasna; Suvala, Anđa. Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb.
13. Mirošničenko, Ivana (2014) *Rječnik mladih*. Diplomski rad. Filozofski fakultet, Osijek.
14. Muhvić-Dimanovski, Vesna (2002) Žargonizmi u dvojezičnom rječniku. *Filologija* 38/39, 75–82.
15. Opačić, Nives (2014) *Novi jezično putokazi*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
16. Samardžija, Marko (1995) *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Školska knjiga, Zagreb.
17. Samardžija, Marko (1999) Predgovor. *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Ur. Samardžija, Marko. Matica hrvatska, Zagreb.
18. Sapunar Knežević, Andrea; Togonal, Marijana (2012) Hrvatski jezični standard u jeziku javne komunikacije: uloga medija u oblikovanju hrvatske jezične svijesti i kulture, *MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 6/12, 17–34.
19. Starčević, Anđel (2016) Govorimo hrvatski ili „hrvatski“: standardni dijalekt i jezične ideologije u institucionalnom diskursu. *Suvremena lingvistika* 81, 67–103.
20. Silić, Josip (2006) *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb
21. Škiljan, Dubravko (1988) *Jezična politika*, Naprijed, Zagreb.
22. Škiljan, Dubravko (2000) *Javni jezik*, Izdanja Antibarbarus, Zagreb.
23. Težak, Stjepan (1991) *Hrvatski naš svagda(š)nji*. Školska knjiga, Zagreb.
24. Van der Horst, Joop (2016) *Propast standardnoga jezika*, Srednja Europa, Zagreb.